

Samanova Shaxlo Boxtiyarovna

f.f.d (PhD). dotsent, UrDPI, Urganch,

Yo'ldashova Sevara Nuraddin qizi

UrDPI 3-bosqich talabasi

Samanova Shakhlo Bokhtiyarovna

f.f.d (PhD). associate professor, UrDPI, Urganch,

XOTIN-QIZLARNI KAMSITILISHIGA BARHAM BERISH AYOLLAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISH

Anatatsiya: Ushbu maqolada ayollar huquqlarini himoya qilish va xotin-qizlarni kamsitilishiga barham berish shuningdek, Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish to'g'risidagi qonunning mazmum mohiyati yoritib berilgan

Kalit so'zlar: Ayol, tenglik, gender tenglik, huquq, kamsitish, imkoniyat, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, konvensiya, jamiyat, konstitutsiya, adolat.

Abstract: This article highlights the content of the Law on the Protection of Women's Rights and the Elimination of Discrimination against Women, as well as the Protection of Women from Harassment and Violence

Keywords: Women, equality, rights, discriminaton, opportunity, social support, convention,, society, constitution, justice

Аннотация: В данной статье освещено содержание Закона о защите прав женщин и ликвидации дискриминации в отношении женщин, а также о защите женщин от притеснений и насилия.

Ключевые слова: Женщины, равенство, права, дискриминация, возможности, социальная поддержка, конвенция, общество, конституция, справедливость.

Kirish (Introduction)

Hozirgi kunda jamiyatimizda ayollarga nisbatan bo'layotgan kamsitilishlar va tazyiqlar afsuski barchamizga ma'lum va bularning oldini olish va kamaytirish maqsadida yetarlicha chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ayollarning huquqlarini himoya qilish ularga yetarlicha yordam va ko'mak berish yuzasidan chiqarilayotgan qonun va hujjatlar bunga xizmat qilmoqda. Shuningdek xotin-qizlarni qo'llab – quvvatlash va rag'batlantirish yuzasiddan, agar ularga tajovus va zo'rvonlik qilingan holatlarda ijtimoiy, huquqiy va ma'naviy qo'llab – quvvatlash ishlari tashkillashtirilib faol olib borilmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review)

Shulardan biri Xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikdan himoya qilish to'g'risidagi qonun hisoblanib, bu qonun Qonunchilik palatasi tomonidan 2019-yil 17-avgustda qabul qilingan Senat tomonidan 2019-yil 23-avgustda ma'qullangan. Ushbu qonun 35 ta moddadan iborat bo'lib asosiy maqsadi xotin-qizlarni tazyiq va zo'rvonlikning barcha shakllaridan himoya qilish sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat.

Ushbu Qonunda quyidagi asosiy tushunchalar qo'llaniladi:

jinsiy zo'rvonlik — xotin-qizlarga nisbatan ularning roziligisiz shahvoniy xususiyatga ega harakatlarni sodir etish orqali jinsiy daxlsizlikka va jinsiy erkinlikka tajovuz qiladigan zo'rvonlik shakli, shuningdek zo'rlik ishlatish yoki zo'rlik ishlatish bilan tahdid qilish yoxud ayol jinsidagi voyaga yetmagan

shaxslarga nisbatan axloqsiz harakatlar sodir etish orqali uchinchi shaxs bilan jinsiy aloqa qilishga majburlash;

jismoniy zo‘ravonlik — xotin-qizlarga nisbatan og‘irligi turli darajada bo‘lgan tan jarohatlari yetkazish, xavf ostida qoldirish, hayoti xavf ostida qolgan shaxsga yordam ko‘rsatmaslik, zo‘ravonlik xususiyatiga ega boshqa huquqbuzarliklar sodir etish, jismoniy ta‘sir o‘tkazish yoki bunday ta‘sir o‘tkazishning o‘zga choralarni qo‘llash bilan tahdid qilish orqali xotin-qizlarning hayoti, sog‘lig‘i, erkinligi hamda qonun bilan himoya qilinadigan boshqa huquqlari va erkinliklariga tajovuz qiladigan zo‘ravonlik shakli;

iqtisodiy zo‘ravonlik — xotin-qizlarga nisbatan turmushda, ish joylarida va boshqa joylarda amalga oshirilgan zo‘ravonlik shakli, xotin-qizlarning normal yashash va kamol topish uchun oziq-ovqat, uy-joy hamda boshqa zarur shart-sharoitlar bilan ta‘minlanishga bo‘lgan huquqini, mulk huquqini, ta‘lim olish hamda mehnatga oid huquqini amalga oshirishni cheklashga olib keladigan harakat (harakatsizlik);

ruhiy zo‘ravonlik — xotin-qizlarni haqoratlash, ularga tuhmat qilish, tahdid qilish, ularning sha‘nini, qadr-qimmatini kamsitish, shuningdek ularning xohish-irodasini cheklashga qaratilgan boshqa harakatlarda ifodalanadigan zo‘ravonlik shakli, shu jumladan reproduktiv sohada nazorat qilish, tazyiq va zo‘ravonlikdan jabrlanuvchida o‘z xavfsizligi uchun xavotir uyg‘otgan, o‘zini himoya qila olmaslikka olib kelgan yoki ruhiy sog‘lig‘iga zarar yetkazgan harakat (harakatsizlik);

tazyiq — sodir etilganligi uchun ma‘muriy yoki jinoiy javobgarlik nazarda tutilmagan, xotin-qizlarning sha‘ni va qadr-qimmatini kamsitadigan harakat (harakatsizlik), shilqimlik, ta‘qib etish;

tazyiq va zo‘ravonlikdan jabrlanuvchi — o‘ziga nisbatan tazyiq va zo‘ravonlik sodir etilishi tahdidi ostida bo‘lgan yoki tazyiq va zo‘ravonlik natijasida jabrlangan ayol jinsidagi shaxs;

tazyiq va zo‘ravonlikning oldini olish — xotin-qizlarga nisbatan tazyiq va zo‘ravonlik sodir etishga olib keladigan sabablar hamda shart-sharoitlarni aniqlash va bartaraf etishga, jamiyatda xotin-qizlarning zo‘ravonlikdan xoli bo‘lish huquqlaridan xabardorligini oshirishga qaratilgan iqtisodiy, ijtimoiy, huquqiy, tibbiy va boshqa chora-tadbirlar tizimi;

Tazyiq va zo‘ravonlikdan jabrlanuvchi quyidagi huquqlarga ega:

o‘ziga nisbatan tazyiq va zo‘ravonlik sodir etilganligi yoki ularni sodir etish tahdidi to‘g‘risidagi ariza bilan tegishli vakolatli organlarga hamda tashkilotlarga yoxud sudga murojaat etish;

maxsus markazlarda, shuningdek bepul telefon liniyasi orqali tekin huquqiy maslahat, iqtisodiy, ijtimoiy, psixologik, tibbiy va boshqa yordam olish;

ichki ishlar organlariga himoya orderi berish to‘g‘risidagi talab bilan murojaat qilish, himoya orderi shartlari buzilgan taqdirda esa, ularni bu haqda xabardor qilish;

sodir etilgan tazyiq va zo‘ravonlik natijasida o‘ziga yetkazilgan moddiy zararining o‘rni qoplanishi hamda ma‘naviy ziyon kompensatsiya qilinishi to‘g‘risidagi talab bilan sudga murojaat etish.

Tazyiq va zo‘ravonlikdan jabrlanuvchi yetkazilgan moddiy zararining o‘rnini qoplash hamda ma‘naviy ziyonni kompensatsiya qilish to‘g‘risidagi ariza bilan sudga murojaat etganda davlat boji to‘lashdan ozod qilinishi kabi huquqlarga egadirlar. Shuningdek Xotin-qizlarga nisbatan tazyiq va zo‘ravonlik holatlarining oldini olish, ularni aniqlash hamda ularga chek qo‘yishning umumiy chora-tadbirlar ham ishlab chiqilgan bo‘lib ular quyidagilardan iborat

xotin-qizlarga nisbatan tazyiq va zo‘ravonlik hollarining statistik hisobi va hisobotini yuritish hamda ularni davlat statistika organlariga taqdim etish;

fuqarolarni, ayniqsa xotin-qizlarni o'z huquqlari, erkinliklari va majburiyatlari to'g'risidagi, shuningdek himoya qilish kafolatlari haqidagi axborot bilan ta'minlash maqsadida axborot-ma'rifiy faoliyatni amalga oshirish;

xotin-qizlarga nisbatan tazyiq va zo'ravonlik holatlarini aniqlashning samarali huquqiy mexanizmlarini joriy etish;

Tazyiq va zo'ravonlikdan jabrlanuvchilarga yordam ko'rsatish bo'yicha maxsus markazlar

Tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilishni amalga oshiruvchi vakolatli organlar hamda tashkilotlar tazyiq va zo'ravonlikdan jabrlanuvchilarga iqtisodiy, huquqiy, ijtimoiy, ruhiy, tibbiy va boshqa yordam ko'rsatish bo'yicha maxsus markazlar.

Zo'ravonlik sodir etgan yoki uni sodir etishga moyil bo'lgan shaxs zo'ravonlik xulq-atvorini o'zgartirish bo'yicha tuzatish dasturidan o'tadi.

Zo'ravonlik sodir etgan yoki uni sodir etishga moyil bo'lgan shaxsning zo'ravonlik xulq-atvorini o'zgartirish bo'yicha tuzatish dasturidan o'tish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

Tahlil va natijalar (Analysis and results)

Xotin-qizlarga nisbatan jismoniy, ruhiy, jinsiy yoki iqtisodiy ta'sir o'tkazish yoki bunday ta'sir o'tkazish choralarini qo'llash bilan tahdid qilish orqali ularning hayoti, sog'lig'i, jinsiy daxlsizligi, sha'ni, qadr-qimmati va qonun bilan himoya qilinadigan boshqa huquqlari hamda erkinliklariga tajovuz qiladigan g'ayrihuquqiy harakatlarni amalga oshirgan shaxslarga nisbatan zarur chora tadbirlarni amalga oshirish. Tazyiq va zo'ravonlikdan jabrlanuvchilarga yordam ko'rsatish bo'yicha maxsus markazlar faoliyati, tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilishni amalga oshiruvchi vakolatli organlar hamda tashkilotlar tazyiq va zo'ravonlikdan jabrlanuvchilarga iqtisodiy, huquqiy, ijtimoiy, ruhiy, tibbiy va boshqa yordam ko'rsatish bo'yicha maxsus markazlar faoliyati shuningdek zo'ravonlik sodir etgan shaxsning xulq-atvorini tuzatishga qaratilgan tadbirlar bilan ham tanishdik.

Zo'ravonlik takroran sodir etilishining oldini olish hamda zo'ravonlikdan jabrlanganing xavfsizligini ta'minlash maqsadida shaxsning zo'ravonlikka moyil xulq-atvorini o'zgartirishda unga ruhiy va ijtimoiy yordam ko'rsatishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilishi shuningdek zo'ravonlik sodir etgan yoki uni sodir etishga moyil bo'lgan shaxs zo'ravonlik xulq-atvorini o'zgartirish bo'yicha tuzatish dasturidan o'tishi lozimligi, zo'ravonlik sodir etgan yoki uni sodir etishga moyil bo'lgan shaxsning zo'ravonlik xulq-atvorini o'zgartirish bo'yicha tuzatish dasturidan o'tish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanishi lozimligini bilib oldik.

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations)

Ayol zotini ojiza ekanligini inobatga olgan holda ulaga nisbatan tazyiqlarni kamaytirish va ularni yetarli darajada himoya qilish zarurligi. Ayollarimiz o'z huquq erkinligini shuningdek ular davlat va konstitutsiya himoyasi ostida ekanigini yaxshi bilishlari lozim. Samarali huquqiy mexanizmlarini joriy etish;

tazyiq va zo'ravonlik sodir etish xavfi bo'lgan guruhlarga mansub shaxslarga yoki ularni sodir etgan shaxslarga nisbatan oldini olish choralarini amalga oshirish;

tazyiq va zo'ravonlikdan jabrlanuvchilarga yordam ko'rsatishga va ularni himoya qilishga doir tadbirlarni amalga oshirish;

xotin-qizlarga nisbatan tazyiq va zo'ravonlik sodir etgan yoki sodir etishga moyil bo'lgan shaxslarga nisbatan ta'sir ko'rsatish choralarini qo'llash;

aybdorlarni qonunda belgilangan javobgarlikka tortish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://lex.uz/docs/-6445145>
2. ndp.org/uz/uzbekistan/press-releases/bmt-agentligi-xotin-qizlarni-kamsitishning-barcha-shakllariga-barham-berish-togrisidagi-konventsia
3. <https://lex.uz/docs/-2685528>
4. <https://lex.uz/docs/-5899498>
5. <https://www.lex.uz/docs/4494709>
6. <https://uzmarkaz.uz/news/ozbekistonda-ayollar-huquqlarini-himoya-qilishning-huquqiy-asoslari>